

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

Fakulta humanitních studií

Institut mezioborových studií Brno

**Orgány péče o mládež a právní základ jejich činnosti
po vstupu do EU**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Vedoucí bakalářské práce:
JUDr. PhDr. Ivo Svoboda**

**Vypracoval:
Karel Lebeda**

Brno 2007

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Orgány péče o mládež a právní základ jejich činnosti po vstupu do EU“ zpracoval samostatně a použil jsem literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Brno 20.4. 2007

Karel Lebeda

Poděkování

Děkuji panu JUDr. PhDr. Ivo Svobodovi za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

Karel Lebeda

OBSAH:

Úvod	1
1. Vymezení základních pojmů	3
1.1 Základní teoretické pojmy	3
1.2 Kurátor pro mládež a jeho klientela	5
1.3 Dílčí závěr	5
2. Přehled některých základních právních norem, ze kterých vycházejí orgány péče o mládež v ČR po vstupu do EU	7
2.1 Orgány, které vykonávají sociálně právní ochranu dětí	11
2.2 Dílčí závěr	17
3. Vymezení některých činností orgánu sociálně právní ochrany dětí dle současné právní úpravy po vstupu do EU	18
3.1 Preventivní a poradenská činnost	18
3.2 Opatření na ochranu dětí	20
3.3 Ústavní a ochranná výchova	22
3.4 Péče o děti vyžadující zvýšenou pozornost	24
3.5 Dílčí závěr	25
4. Spolupráce orgánů péče o mládež s ostatními orgány a institucemi	27
4.1 Spolupráce se školami	27
4.2 Spolupráce se zdravotnickými zařízeními	28
4.3 Spolupráce s probační a mediační službou	29
4.4 Systém včasné intervence	29
4.5 Dílčí závěr	31
5. Spolupráce Policie České republiky s orgány sociálně právní ochrany dětí	34
5.1 Spolupráce před a po účinnosti zákona č. 359/1999 Sb.	34
5.2 Spolupráce před vstupem do EU a po vstupu	37
5.3 Selhání spolupráce mezi orgány péče o mládež a možné následky	41
Závěr	42
Resumé	44
Anotace + klíčová slova	45
Literatura a prameny	46

Ú V O D

Základní a nejvýznamnější jednotkou naší společnosti je rodina. Rodiče mají právo a povinnost společně o své děti pečovat a vychovávat je a pokud je to třeba požadovat pomoc. Pokud rodiče péči o své děti nezvládají, nemohou a nebo nechtějí se o své děti řádně postarat, potom má nezletilé či mladistvé dítě právo na zvláštní ochranu a pomoc, kterou mu poskytuje stát. Stát je povinen zabezpečit náhradní péči, a to buď v náhradní rodině nebo v ústavním zařízení.

Tuto pomoc a péči zabezpečují rodině a především nezletilým a mladistvým dětem orgány sociálně-právní ochrany dětí prostřednictvím obecních úřadů obcí s rozšířenou působností a Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí. Cílem sociálně právní ochrany dětí je ochránit dítě před jakýmkoliv tělesným, duševním násilím a zanedbáváním dětí.

V souvislosti se vstupem ČR do Evropské unie v roce 2004 došlo k přijetí mnoha nových zákonů a k mnoha novelizacím již platných právních norem. Již před tímto vstupem do Evropské unie musely však být naše zákony v souladu s mezinárodními úmluvami, které byly ratifikovány naším parlamentem. Došlo např. k novelizaci zákona č. 359/1999 Sb. , o sociálně právní ochraně dětí a ke vzniku dalších zákonů jako například zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, dále zákona o Probační a mediační službě.

Vše však směřuje k základním právům dítěte a rodiny ve smyslu mezinárodních dokumentů, které rodinu deklarují jako základní jednotku společnosti, která musí mít nárok na potřebnou ochranu a pomoc.

Orgán sociálně-právní ochrany dětí, včetně Úřadu pro mezinárodně právní ochranu dětí, právě podle účinných zákonů a nařízení ES přebírají hlavní úlohu pomoci v souvislosti s výkonem sociálně právní ochrany dětí. Zde je velmi důležitá i spolupráce těchto orgánů s ostatními orgány a institucemi, a to především

se školskými a zdravotnickými orgány, orgány činnými v trestním řízení, dále s Probační a mediační službou ČR, apod. Je zde nutná provázanost a dobrá spolupráce, aby byl zajištěn zájem a blaho dítěte. Důležitá je rovněž preventivní činnost těchto orgánů, včetně preventivní činnosti nestátních organizací. Pokud by došlo k selhání orgánů sociálně právní ochrany mládeže a dalších orgánů podílejících se na ochraně dětí a mládeže mohlo by dojít k ohrožení základních práv dítěte, které nutně potřebují pro tělesný a duševní rozvoj. Nemá-li k těmto negativním vlivům docházet je nutné, aby dotčené orgány postupovaly v souladu s národními i mezinárodními zákony, úmluvami a nařízeními.

Cílem bakalářské práce je rozebrat a přiblížit právní úpravu ve vztahu k mladistvým a nezletilým dětem před vstupem ČR do Evropské unie a po vstupu do Evropské unie. Formou případových studií poukázat na nedostatky v současných právních normách a případný nesoulad při spolupráci mezi organizacemi podílejících se na péči o mládež. Srovnat problematiku trestné činnosti mladistvých a nezletilých v návaznosti s přijetím zákona o sociálně právní ochraně dětí před vstupem do EU a po vstupu ČR do EU. Zaměřit se na trestnou činnost, která je ze strany dospělých páchána na mládeži. Dalším z cílů mé bakalářské práce je analýza novely zákona o sociálně právní ochraně dětí a občanského soudního řádu a porovnání se současnou platnou legislativou. Poukázat na výchovná opatření, která mohou být ze stany orgánu sociálně právní ochrany navrhována, případně uložena. Dále se zaměřit na činnost Úřadu mezinárodně právní ochrany dětí, porovnat na příkladech únosu dětí jejich opodstatnění a důležitost v ochraně práv dítěte na mezinárodní úrovni.

1. KAPITOLA

Vymezení základních pojmů

1.1 Základní teoretické pojmy

Dítě (child/minor) - „Nedospělá osoba. Podle některých v ČR platných právních norem (např. z. 140/1961) osoba mladší 15 let. Podle jiných právních norem a konvencí mezinárodních organizací (OSN, UNESCO) osoba mladší než 18 let. Podle občanského zákoníku (z. 40/1964) vzniká způsobilost fyzické osoby mít práva a povinnosti narozením. Dítě mladší 15 let není podle zákonů ČR trestně odpovědné.“¹

Mladiství (juvenile person) – „Podle platného trestního práva je osoba od 15 do 18 let, která je trestně odpovědná, ale při ukládání trestů se bere ohled na její věk. U trestů odnětí svobody jsou trestní sazby poloviční. Mladistvému je vždy během trestního řízení ustanoven soudem obhájce, i kdyby ho odmítal. Výkon trestu mladistvích je oddělen od výkonu trestu dospělých. Již několik let se v ČR vede debata o snížení hranice trestní odpovědnosti. Argumentem pro její snížení je růst kriminality dětí (kriminalita mladistvích v posledních letech neroste), argumentem k ústavním formám resocializace a chybění efektivního systému sekundární a terciální prevence.“²

Oddělení sociálně právní ochrany dětí (children and families department) – „Státní orgán, který je od roku 2003 součástí obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Tyto kompetence přešly na základě zákona č. 320/2002 Sb., o změně a zrušení některých zákonů v souvislosti s ukončením činnosti okresních úřadů, ve znění pozdějších předpisů, na obecní úřady obce s rozšířenou působností, tzv. obecní úřady III. typu. Do 31.12.2002 vykonávaly sociálně právní ochranu dětí okresní úřady. Sociální pracovníci působící v tomto oddělení mj. zastupují děti ve funkci opatrovníka při soudních jednáních o úpravě poměrů dítěte, při rozhodování o návrhu na náhradní

---

¹ Matoušek, O.: Slovník sociální práce, 1. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 53

² Matoušek, O.: Slovník sociální práce, 1. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 112-113

rodinnou péči (včetně ústavní výchovy), při určování otcovství a v dalších případech týkajících se zájmů i práv dítěte.“³

Obec (municipality) – je v ČR podle platných zákonů (z. 128/2002, z. 129/2000, z. 314/2002) základním územním samosprávným společenstvím občanů – nejnižší samosprávnou jednotkou státu. Vedle samosprávy vykonává obec také státní správu, a to v tzv. přenesené působnosti.

Obec s rozšířenou působností je podle zákona obec, která vykonává pro více obcí státní správu, ve všech případech jsou to statutární města a určené městské části Prahy.⁴

Sociálně-právní ochranu podle zákona s účinností od 1.1.2003 vykonávají obecní úřady obce s rozšířenou působností, tj. orgán péče o děti, který vykonává mnoho úkolů v této oblasti mimo jiné i poradenství.

Poradenství (counselling/guidance) – „V užším smyslu jde o poskytování informací, které si klient vyžádá a jež potřebuje k řešení svého problému. V širším smyslu dává poradenství klientovi příležitost k tomu, aby prozkoumal svoje přednosti, resp. slabá místa a našel strategie ke zlepšení kvality svého života. Ještě náročnějším cílem poradenství může být, aby klient získal nový pohled na sebe a na druhé lidi i potřebné dovednosti. Poradenství může být jednorázové, krátkodobé nebo dlouhodobé. Poradce by měl být pro svou práci vyškolen a jeho způsobilost by měla být testována. K provádění některých typů základního poradenství není nutný psychoterapeutický výcvik, pokud poradce nechce ovlivňovat osobnost klienta.“⁵

---

³ Matoušek, O.: Slovník sociální práce, 1. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 133

⁴ Matoušek, O.: Slovník sociální práce, 1. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 130

⁵ Matoušek, O.: Slovník sociální práce, 1. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 151-152

1.2 Kurátor pro mládež a jeho klientela

Kurátor pro mládež (Office in charge of youth in risk) – „ V České republice odborný pracovník sociálně právní ochrany dětí, který řeší případy, které spáchají nezletilé děti a mladiství.

Klientelu kurátora pro mládež tvoří zejména děti a mládež, kteří ⁶

- vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo návykové látky, živí se prostitucí, spáchaly provinění (trestný čin) nebo, jde-li o děti mladší než patnáct let, které spáchaly čin, který by jinak byl trestným činem, opakovaně nebo soustavně páchají přestupky nebo jinak ohrožují občanské soužití
- opakovaně se dopouští útěků od rodičů nebo jiných fyzických nebo právnických osob odpovědných za výchovu dítěte
- sami požádají o poskytnutí sociálně právní ochrany
- na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, jejich lidskou důstojnost, mravní vývoj nebo jmění, nebo je podezření ze spáchání takového činu

1.3 Dílčí závěr

Z praxe vyplývá, že podstatnou část klientely kurátorů pro mládež jsou mladiství z dysfunkčních, ale někdy i z funkčních rodin, které vyrůstají v nepodnětném rodinném prostředí, které necítí lásku ani porozumění nebo jí mají nedostatek. Tyto děti pak mají větší predispozice k závadovému jednání a stačí pouhý kontakt s problémovou skupinou nebo jedincem, přičemž pak nejsou samy schopny rozpoznat nebezpečnost svého jednání. Jsou rovněž lehce ovlivnitelné názorem větší autority a jen velmi těžce pak nesou důsledky svého činu. V poslední době je patrný nárůst problémového chování

---

⁶ § 6 písm.c,d,e zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

zajištěných dětí z funkčních rodin, které nekontrolovaně tráví svůj volný čas zejména na ulici, jelikož jejich rodiče jsou velmi pracovně vytíženi. Ve většině případů rodiče, kteří se nemohou dostatečně z pracovního zaneprázdnění věnovat svým dětem, kompenzují tento svůj nedostatek zahrnováním dětí hmotným majetkem a finančními prostředky.

2. Kapitola

Přehled některých základních právních norem, ze kterých vycházejí orgány péče o mládež v ČR po vstupu do EU

Dnem 1.5. 2004 vstoupila Česká republika do Evropské Unie a tímto dnem nastala velmi výrazná změna právního řádu v mnoha směrech. Stali jsme se součástí mimo jiné též jednotného soudního prostoru, v němž stanovená a závazná pravidla usnadní a urychlí uplatnění práv každého občana kteréhokoliv státu jak ve státě, k němuž je zákonem určitým stanoveným způsobem vázán, tak i ve všech ostatních členských státech EU.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Je hlavním pramenem, ze kterých vychází činnost orgánu sociálně právní ochrany dětí, přičemž některé jeho ustanovení jsou blíže rozebrány touto bakalářskou prací.

Zákon č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku ČR

Rodičovství a rodinu dává pod ochranu zákona a dětem a mladistvím zaručuje zvláštní ochranu . Zákon respektuje jeden ze základních principů fungování rodiny, a to právo a povinnost rodičů společně vychovávat a pečovat o děti a požadovat pomoc. Jakékoliv zasahování do rodinného života je možné jen tehdy, jestliže rodiče nebo osoby odpovědné za výchovu dětí, o to požádají nebo se o ně nemohou nebo nechtějí starat. Zákon tak určuje míru zasahování státu a jeho orgánů do soukromí rodinného života.

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině ve znění pozdějších předpisů

Rovněž tento zákon prošel mnoha novelami, kdy poslední novely reagují i na vstup do evropské unie a ratifikování mezinárodních smluv. Mnohá paragrafová znění vychází z článků úmluv o právech dítěte.

Je zde formulováno právo dítěte na péči obou svých rodičů a udržování pravidelného osobního styku s nimi, a dále právo toho rodiče, jemuž dítě nebylo svěřeno do výchovy, na pravidelnou informaci o dítěti a především právo dítěte na pravidelné výživné od rodiče, kterému nebylo dítě svěřeno do výchovy. Výživné slouží nejen k uspokojování jejich výživy v užším smyslu, k uspokojování všech odůvodněných hmotných potřeb, ale i dalších potřeb důležitých k úspěšné výchově dítěte.

I zde vychází např.: „rodičovská zodpovědnost“, která je založena na myšlence uznání vrozené důstojnosti a rovných práv a nezadatelných práv všech příslušníků lidského rodu. Upravuje souhrn práv a povinností upravujících péči o osobu dítěte, správu jeho majetku a zastupování v právních vztazích s nezbytným vyjádřením povinností chránit zájmy dítěte.

Zákon č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě

Podstata mediace spočívá ve zprostředkování řešení sporu za účasti třetí strany – mediátora, jehož úkolem je řídit proces mediace a pomoci stranám sporu dospět k řešení, které uspokojí jejich zájmy a potřeby. Tento způsob řešení konfliktu vychází z přesvědčení, že strany konfliktu jsou schopny velké množství sporů řešit vlastními silami s minimem vnějších zásahů. Je však důležité dát stranám konfliktu k tomuto řešení příležitosti a napomoci jim v průběhu společného vyjednávání orientovat.

Mediace – poslání a způsoby uplatnění

V rámci jednotlivých projektů se setkáváme s odlišně stanovenými cíli pro mediaci. V zásadě můžeme říci, že mezi nejčastěji uváděné patří následující, které mohou být vzájemně propojovány a kombinovány :

- rozhovor pachatele a poškozeného o události trestného činu a směřování k vzájemnému přiblížení svých postojů,
- morální a materiální satisfakce poškozeného,
- řešení konfliktu mezi poškozeným a obviněným a dopadů trestné činnosti na blízké sociální okolí obou stran

- nalezení možností tzv. nepřímé reparace , kdy se pachatel zaváže vykonat bezplatnou práci ve prospěch komunity či podstoupit některý z léčebných nebo výchovných programů,
- nelezení vhodné sankce jako odpovědi na trestný čin a předložení návrhu soudu.

Poškozený má příležitost vyjádřit se a pojmenovat své potřeby a zájmy v souvislosti se zmírněním následků způsobených trestnou činností. Může získat důležité informace vztahující se k trestnímu řízení a především k úhradě škody. Poškozenému mediace nabízí příležitost „seznámit“ pachatel přímo s tím, co způsobil a domoci se tak nejen materiálního, ale i mezilidského narovnání své újmy

Obviněný má příležitost vyjádřit své potřeby, zájmy, ale také pojmenovat své povinnosti a přijmout odpovědnost v souvislosti s náhradou jím způsobených škod. V osobním jednání s poškozeným má obviněný „příležitost“ dozvědět se, co vše svým jednáním způsobil. Může vysvětlit okolnosti svého jednání, omluvit se poškozenému a nabídnout přiměřenou náhradu škody.

Mediaci v trestních případech provádí dle zákona č. 257/2000 Sb. Úředníci Probační a mediační služby, kteří mají vědomosti z oblasti příslušných právních předpisů a profesionální dovednosti z oblasti komunikace a vyjednávání. Střediska Probační a mediační služby působí ve všech soudních okresech České republiky.

Nařízení Rady ES č. 2201/2003 – tzv. Brusel II

Pokud se jedná o právo rodinné je důležité se tímto nařízením zabývat. Jde o Nařízení Rady ES o soudní příslušnosti, uznání a výroků rozsudků ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti. Tato norma je bezprostředně závazná a stává se součástí právního řádu ČR. Má absolutní aplikační přednost. Toto nařízení zrušilo Nařízení Rady ES č. 1347/2000 – BRUSEL I.

Základní rozdíl mezi těmito nařízeními spočívá v tom, že Nařízení č. 1347/2000 se týká pouze dětí narozených v manželství, neboť úprava rodičovské zodpovědnosti je vázána pouze na vztahy vzniklé v souvislosti se zánikem manželství rodičů dítěte.

Nařízení č. 2201/2003 naopak již není omezeno tímto rámcem, týká se i dětí narozených mimo manželství a teprve v této době tedy se do jisté míry vyrovnává právní postavení obou skupin těchto dětí.⁷

Rovněž toto nařízení mimo jiné upravuje místní příslušnost v případech únosu dítěte (čl. 10), navrácení dítěte (čl.11) a právo na styk s dítětem (čl. 41).

Sdělení č. 104/1991 Sb. FMZV, o Úmluvě o právech dítěte

Podle článku jedna této úmluvy se rozumí dítětem každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve a za základní zásadu podle této úmluvy uznávají smluvní státy právo na zachování života a rozvoj dítěte.

Ve vztahu k Úřadu pro mezinárodně právní ochranu dítěte je důležitý článek jedenáct, ve kterém státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí opatření k potírání nezákonného přemísťování dětí do zahraničí a jejich nenavrácení zpět. Za tímto účelem budou státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, usilovat o uzavření dvoustranných a mnohostranných dohod a o přístupu k existujícím dohodám.

Dále mimo jiná práva dítěte uvedená v úmluvě o právech dítěte považují za důležité se zmínit o právu dítěte svobodně vyjadřovat své názory, které se jej dotýkají, přičemž se těmto názorům dítěte musí věnovat patřičná pozornost vzhledem k jeho věku a úrovni. Za tímto účelem se dítěti zejména poskytuje možnost, aby bylo vyslyšeno v každém soudním nebo správním řízení, které se jej dotýká, s tím souvisí i právo na svobodu projevu, myšlení, svědomí a náboženství (článek 11-13).

Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy činí všechna potřebná zákonodárná, správní, sociální a výchovná opatření k ochraně dětí před jakýmkoli tělesným či duševním násilím, urážením nebo zneužíváním, včetně sexuálního zneužívání,

---

⁷ Holub, M. Nová, H. Hyklová, J.: zákon o rodině, komentář a předpisy související, 7. vyd. Praha: Linde 2005 s. 56-57

zanedbáváním nebo nedbalým zacházením, trýzněním nebo vykořisťováním během doby, kdy jsou v péči jednoho nebo obou rodičů, zákonných zástupců nebo jakýchkoli jiných osob starajících se o dítě (článek 19).

Sdělení č. 34/1998 Sb., Úmluva o občanskoprávních aspektech mez. únosů dětí

Cílem této úmluvy je chránit děti před škodlivými účinky jejich protiprávního přemístění nebo zadržování a stanovit postupy k zajištění jejich návratu do státu jejich obvyklého bydliště, jakož i zajistit ochranu práva styku s nimi a aby tyto práva byla respektována ve smluvních státech. Úmluva se vztahuje na každé dítě smluvního státu až do dovršení věku šestnácti let.

Tyto práva zajišťují ústřední orgány smluvních států a činí všechna potřebná opatření, aby došlo k dobrovolnému navrácení dítěte, přičemž ústřední orgány států mezi sebou spolupracují, zajišťují korespondenci a pokud není do šesti týdnů od zahájení řízení rozhodnuto má ústřední orgán právo žádat o sdělení důvodů odkladu. Tak se i například stalo ze strany ústředního orgánu státu Portugalska v případě Sarah Barao. Pokud rozhodují soudní či jiné správní orgány o návratu dítěte nedotýká se toto rozhodnutí úpravy práva péče o dítě.

2.1 Orgány, které vykonávají sociálně-právní ochranu dětí

„Sociálně-právní ochranu vykonávají orgány sociálně-právní ochrany dětí, jimiž jsou:

- a) krajské úřady
- b) obecní úřady obcí s rozšířenou působností
- c) obecní úřady
- d) ministerstvo, dále obce v samostatné působnosti, kraje v samostatné působnosti a další právnické a fyzické osoby, jsou-li výkonem sociálně-právní ochrany pověřeny
- e) Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí⁸

---

⁸ § 4 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Obce s rozšířenou působností na svém úseku nejvíce vykonávají následující úkoly:

- Preventivní a poradenskou činnost
- Orgán péče o mládež zastupuje děti před soudem ve věcech opatrovnických nebo trestních
- Podává na příslušný soud návrhy a podněty na nařízení výchovného opatření (podává návrh na předběžné opatření, podnět na nařízení ústavní případně ochranné výchovy, nebo návrh na stanovení soudního dohledu)
- Vykonává funkci kolizního opatrovníka, tzn., že soud ke všem jednáním, které probíhají ve věci nezletilých dětí, ustanovení dítěti opatrovníka, který dítě zastupuje v soudním řízení, neboť mezi rodiči dochází v soudním řízení ke kolizi, kdy rodiče hájí své zájmy a žádný z rodičů nehájí zájmy nezletilého dítěte. Rovněž tak i v trestních věcech mladistvých, soud ustanoví mladistvému kolizního opatrovníka, který v soudním jednání hájí zájmy mladistvého. Kolizní opatrovník na žádost soudu provádí šetření v rodině, kde nezletilé a mladistvé dítě žije, zjišťuje pověst rodiny a má právo hovořit bez přítomnosti rodičů s dítětem.
- Vede evidenci žadatelů o osvojení a o svěřeni dítěte do pěstounské péče
- Vede spisovou dokumentaci dětí, které byly svěřeny na základě rozhodnutí soudu do pěstounské péče, případně poručnické péče
- Provádí přípravu pěstounů a osvojitelů, kteří byly na základě rozhodnutí Krajského úřadu zařazeni do pořadníku čekatelů o pěstounskou péči a osvojení
- Navštěvují děti v ústavním zařízení, pracovníci sociálně právní ochrany dětí mohou s dětmi umístěnými v dětských domovech provádět pohovor, dotazovat se dětí, zda-li jim něco nechybí, dotazovat se pracovníků domova na chování dítěte a na spolupráci rodičů s ústavním zařízením.
- Provádí šetření v rodinách z titulu stanoveného dohledu nad nezletilými dětmi a nad rodinou, z titulu pěstounské péče nebo na žádost soudu, či policie. Šetření v rodině provádí OSPOD i na základě svého uvážení.
- Účastní se výslechů nezletilých a mladistvých v trestních věcech, případně se účastní přestupkového řízení.
- Spolupracuje s orgány činnými v trestním řízení, se školskými a zdravotnickými zařízeními a probační a mediační službou

- Do 31.12.2006 OSPOD vyplácel příspěvek na výživu za rodiče, kteří si dobrovolně neplní svoji vyživovací povinnost ke svým nezletilým dětem. Zákon č. 482/1991 Sb., o sociální potřebnosti, ve znění pozdějších předpisů, podle kterého bylo neplacené výživné za rodiče hrazeno byl s účinností od 1.1.2007 zrušen.
- Řeší neomluvenou absenci u dětí, které si neplní povinnou školní docházku
- Další povinnosti vyplývající z výkonu sociálně právní ochrany dětí

Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí – se sídlem v Brně, Benešova 22, je správním úřadem s celostátní působností a je podřízen Ministerstvu práce a sociálních věcí.⁹

Hlavní náplní činnosti Úřadu jsou následující agendy

1. Vymáhání výživného na základě mezinárodních smluv
2. Zprostředkování mezinárodních osvojení
3. Řízení o návrat protiprávně přemístěných dětí a o zabezpečení práva styku s dítětem
4. Vykonávání sociálně právní ochrany dětí ve vztahu k cizině

Hlavní náplní práce tohoto úřadu je vymáhání výživného od povinných v cizině pro oprávněné v ČR a od povinných v ČR pro oprávněné v cizině. Vymáhání výživného je umožněno dvoustrannými smlouvami o právní pomoci s některými státy, jimiž je Česká republika vázána a dále mnohostrannými úmluvami, jejichž jsme členem. Výživné lze vymáhat na základě již existujícího titulu, tedy vykonatelného rozhodnutí českého nebo zahraničního soudu, které placení výživného konkrétní osobě ukládá. Rozhodnutí českých soudů v cizině nejsou automaticky vykonatelná. Nejdříve musí být příslušným soudním nebo jiným orgánem státu, kde žije osoba povinná výživou, uznána. Např. nelze vymáhat dlužné výživné po rodiči, který žije na Kubě, neboť ČR nemá s Kubou uzavřenou smlouvu o vzájemné pomoci.

---

⁹ § 3 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Účelem úmluvy je ve vztazích mezi smluvními státy zabezpečit, aby při osvojování dětí z jednoho státu do druhého bylo zajištěno dodržení požadavků stanovených Úmluvou o právech dítěte, zejména, aby děti byly osvojované do ciziny pouze tehdy, pokud nemohou být osvojeny, svěřeny do pěstounské péče vhodným žadatelům o pěstounskou péči nebo jinak vhodně umístěny ve státě původu. Dále má být zajištěno, aby byly děti osvojovány do ciziny pouze tehdy, je-li to v jejich nejlepším zájmu a aby se předešlo nelegálnímu obchodování s dětmi a případně k únosům dětí ze státu původu do ciziny. Podle Evropské úmluvy o osvojení dětí nabývá osvojitel veškerá práva a povinnosti, jež mají otec nebo matka k dítěti narozenému v manželství, rovněž i osvojenec nabývá veškerá práva a povinnosti, jež má dítě narozené v manželství ke svému otci nebo matce.

Při řízení o návratu protiprávně přemístěných dětí a o zabezpečení práva styku s dítětem v období od vstupu Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí v platnost pro ČR, tj. od 1.3.1998 dosud, bylo zjištěno, že za uvedené období z ciziny úřad obdržel celkem 70 žádostí o návrat dítěte.

Návratu dítěte do ciziny se uskutečnil v deseti případech, z toho ve dvou dobrovolně bez soudního rozhodnutí, ve čtyřech na základě rozhodnutí soudu, ale ne výkonem rozhodnutí a ve čtyřech výkonem rozhodnutí. V případech, kdy návratu nebylo dosaženo buď žadatel z ciziny vzal svou žádost zpět nebo soud návrh na návrat zamítl a některá řízení dosud nejsou skončena.

Za stejné období úřad do ciziny postoupil 28 žádostí o návrat dítěte. Návratu dětí do České republiky bylo dosaženo v 16 případech (celkem 21 dětí).

I když je to poněkud zavádějící, prostou matematikou vyplývá, že realizace návratů dětí z ciziny do ČR je cca 57 procent a realizace návratů dětí z ČR do ciziny cca 14 procent.

Mezinárodním únosem dítěte je podle úmluvy přemístění dítěte, se kterým nesouhlasí oba rodiče.

Na tomto úřadě se vedou tedy v případech při řízení o návratu protiprávně přemístěných dětí tzv. „červené spisy“ – případy řízení o navrácení dětí z ciziny do ČR, kde bylo obvyklé bydliště dítěte před únosem. Po požádání pomoci oprávněným se v ČR shromáždí spisový materiál, který se zašle partnerskému úřadu do ciziny a u příslušného soudu pak proběhne řízení o návratu dětí do místa jejich obvyklého bydliště před únosem, kde poté může proběhnout soud o úpravě rodinných poměrů a svěřeni dětí do péče.

Případová studie

Únos dvou nezletilých dětí V.M nar. 8.5.1997 a J.M. nar. 26.9.1999 do Francie jejich matkou, Ellen M., ze dne 24.2.2005. Otec dětí se cestou svého právního zástupce mimo jiné obrátil na Úřad mezinárodně právní ochrany dětí, se sídlem v Brně o pomoc. Tento kontaktoval partnerský úřad ve Francii. Matka dětí odmítla děti vrátit do ČR. Úřad shromáždil spisový materiál v dané věci a tento zaslal partnerskému úřadu ve Francii. Zde proběhl soud dne 13.7.2005 v Nanteere, u soudu opět matka odmítla vrátit děti do ČR, kdy jako důvod uváděla, že byla obětí domácího násilí, otec se o děti nestaral. Soud matku dětí vyzval k předložení důkazů a dotazoval se zda věc byla řešena orgány v ČR. Matka uvedla, že v ČR je korupce a tudíž nemělo smysl nic oznamovat.

Soud vynesl rozsudek o návratu dětí zpět do ČR, přičemž matka tak byla povinna do tří dnů. Povinná se odvolala a nesplnila soudní rozhodnutí, kdy dne 27.7.2005 došlo k výkonu rozhodnutí odnětí dětí matce ve Francii. Děti byly předány otci a tento si je odvezl zpět do ČR, kde bydleli děti do únosu.

Dále jsou na tomto úřadě vedeny tzv. „modré spisy“ řízení o vydání dětí zpět do ciziny z ČR, do místa jeho obvyklého bydliště před únosem.

Případová studie

Jedná se o případ chlapce, který se narodil rodičům, kteří žili na území Slovenské republiky a rodina měla Slovenské občanství. Otec nezletilého v roce 2005 odešel do ČR za prací a domů na Slovensko jezdil převážně o víkendech. Pan W. měl lukrativní zaměstnání a po nějakém čase si v ČR našel přítelkyni a rozhodl se zůstat

natrvalo v ČR a se svojí manželkou se chtěl rozvést. U slovenského soudu podal návrh na rozvod manželství a matka návrh na úpravu poměrů k nezletilému R.W. Soud svěřil nezletilého do péče matky, otcí stanovil výživné a rozhodl o tom, jak se otec bude se svým synem stýkat. Rozsudek nabyl právní moci 2.7.2006. Matka se snažila svému synovi vycházet vstříc, aby mohl co nejčastěji svého otce vidět. O letních prázdninách v roce 2006, byl nezletilý R.W. u svého otce na prázdninách, strávil u něho téměř celé dva měsíce. R se z návštěvy u svého otce nevrátil, napsal matce, že zůstává u svého otce a v ČR se již přihlásil do školy. V září 2006 se obrátila matka nezl. Na slovenský úřad pro mezinárodní právní ochranu dětí o pomoc, při navrácení syna zpět. Úřady obou států se snažily mezi sebou spolupracovat a přimět rodiče, aby se mezi sebou dohodly. K dohodě rodičů nedošlo. Otec 29.9.2006 podal u slovenského soudu návrh na vydání předběžného opatření, o svěření syna do své výchovy, což bylo soudem zamítnuto. Matka prostřednictvím úřadu pro mezinárodněprávní ochranu podala soudu návrh na navrácení syna do jeho původního bydliště. Dne 17.1.2007 proběhlo u okresního soudu ve Vyškově soudní jednání, ve věci navrácení nezletilého zpět na Slovensko do výchovy k matce, kdy účastníky soudu byli osobně matka, otec, nezletilý, zástupce Úřadu mezinárodněprávní ochrany dětí a místně příslušný orgán sociálně právní ochrany dětí. Byly vyslechnuty všechny strany, přičemž nezletilý uvedl, že chce bydlet u otce, i když původně chtěl bydlet u matky. Dále uvedl, že matka se o něj nestará, nemá u ní psychickou podporu a nemá na něj čas a u otce se rozhodl zůstat sám. Z jednání však také vyplynulo, že otec po celou dobu letních prázdnin svého syna proti matce naváděl. Důvody, které R. uvedl, byly spíše účelové, protože v jiném případě uvedl, že než odjel k otcí na prázdniny, s matkou vycházel dobře a neměl k její péči žádné výhrady.

Soud i přes nesouhlas dítěte vynesl rozsudek o navrácení dítěte na Slovensko, do místa pobytu dítěte, přičemž vzal i v úvahu pravomocný rozsudek slovenského soudu. Na Slovensku proběhne nové řízení ve věcech úpravy poměrů. Otec měl syna do tří dnů od vyhlášení rozsudku předat do péče matky. Svého syna však na Slovensko nezavezl, příslušnému Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí zaslal potvrzení, že po vyhlášení rozsudku u soudu byl na tom psychicky špatně a onemocněl. Nezl. R.W. se i nadále zdržuje na území ČR a otec tak maří rozhodnutí českého soudu. Na

Slovensku probíhá v současné době u OS jednání ve věci návrhu otce na změnu výchovného prostředí, kdy otec žádá o svěření syna do jeho výchovy. Do dnešního dne slovenský soud ve věci nerozhodl, neboť si vyžaduje všechny potřebné zprávy, aby mohl ve věci rozhodnout.

V obou případech soudy postupovaly v souladu s články Haagské úmluvy o občanskoprávních aspektech o únosu dětí, kdy jak mezinárodní tak i národní úřad sociálně právní ochrany dětí úzce spolupracovaly.

2.2 Dílčí závěr

Úmluva o právech dítěte je důležitá nejen v mezinárodním měřítku a díky této úmluvě mohly vzniknout instituce, zajišťující činnost ochrany dětí. Jejich právní základ čerpá právě z úmluvy o právech dítěte. Musím však částečně nesouhlasit s některými články této úmluvy, kdy se domnívám, že problém může nastat ve výkladu některých článků, které mohou oslabovat úlohu rodičů. Například články 14-16, ve kterých se hovoří, že dítě má právo na náboženskou svobodu, svobodu sdružování, shromažďování a dítě nesmí být vystaveno svévolnému zasahování do svého soukromého života, což dle mého názoru může skutečně při špatném výkladu oslabovat úlohu rodičů, při výchově dětí.

3. Kapitola

Vymezení některých činností orgánů sociálně právní ochrany dětí dle současné právní úpravy po vstupu do EU

3.1 Preventivní a poradenská činnost

Obecní úřad je mimo jiné povinen:

- Působit na rodiče, aby plnily povinnost vyplývající z rodičovské odpovědnosti
- Projednat s rodiči odstranění nedostatků ve výchově dítěte
- Projednat s dítětem nedostatky v jeho chování
- Poskytnout nebo zprostředkovat rodičům na jejich žádost poradenství při uplatňování nároků dítěte¹⁰ (Tímto zákon zajišťuje rodičům i jiným odpovědným osobám za výchovu dítěte právo obracet se s žádostí o pomoc na orgány sociálně právní ochrany nebo jiné státní orgány, které jsou povinny jim v rámci své působnosti poskytnout pomoc. Jedná se zejména o řešení výchovných problémů s dětmi, problémů mezilidských vztazích mezi členy rodiny, řešení sociálních otázek atd. Tato pomoc může být poskytnuta i ve smyslu zákona o rodině a občanského soudního řádu např. sepsáním různých návrhů či podnětů. Patří sem i zprostředkování pomoci nebo poskytnutí pomoci při řešení hmotné situace rodin s dětmi různými dávkami sociální podpory, sociální péče nebo důchodového a nemocenského pojištění nebo zprostředkování pomoci formou služeb sociální péče)¹¹
- Sledovat nepříznivé vlivy působící na děti a zajišťovat příčinu jejich vzniku
- Činit opatření k omezování působení nepříznivých vlivů na děti¹² (kde o povinnosti, které jsou významné pro přijímání různých opatření a tvorbu koncepce v oblasti sociální prevence v rámci působnosti obvodu, dále také při

---

¹⁰ § 10 odst. 1, písm. b,c,d,f zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

¹¹ Novotná, V. Burdová, E. Brabenec, F.: Zákon o sociálně právní ochraně dětí, 2. vyd. Praha: Linde nakladatelství s.r.o. 2002, str. 29

¹² § 10 odst. 3, písm. a,b zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

koordinační působnosti komise pro sociálně právní ochranu dětí. Specifická rozhodnutí a opatření je třeba přejímat s ohledem na zvláštnosti lokality v určitém období).¹³

Preventivní činnost

V rámci preventivních aktivit umožňuje zákon zřídit **výchovně rekreační tábory**, a to zpravidla v době školních prázdnin, jejichž účelem je výchovné působení na děti směřující k odstranění nebo potlačení poruch chování a k získání potřebných společenských a hygienických návyků, kterých se většinou jako vedoucí účastní kurátoři pro mládež.

Poradenská činnost

Obecní úřad s rozšířenou působností vykonává poradenskou činnost tím, že¹⁴:

- Pomáhá rodičům při řešení výchovných nebo jiných problémů souvisejících s péčí o dítě,
- Poskytuje nebo zprostředkovává rodičům poradenství při výchově a vzdělávání dítěte a při péči zdravotně postižené
- Pořádá v rámci poradenské činnosti přednášky a kurzy zaměřené na řešení výchovných, sociálních a jiných problémů souvisejících s péčí o dítě a jeho výchovu

Při poskytování poradenské pomoci využívají orgány sociálně právní ochrany mnoha odborníků. Poradenská činnost, která je zaměřena na pomoc nejen rodičům, ale i osobám odpovědným za výchovu dětí a jeho výchově. Sociálně preventivní aktivity při uplatňování speciálních metod sociální práce lze uskutečňovat ve spolupráci s dalšími obcemi či nestátními subjekty. Individuální, skupinová metoda sociální práce se aplikuje jak na děti, tak na jejich rodiče.

---

¹³ Novotná, V. Burdová, E. Brabenec, F.: Zákon o sociálně právní ochraně dětí, 2. vyd. Praha: Linde nakladatelství s.r.o. 2002, str. 31

¹⁴ § 11 odst. 1 písm. a,b,c zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Preventivní činnost zaměřená na různé skupiny obyvatelstva může být jen v podobě informací, a to ve formě přednášek, kurzů či víkendových pobytů.

V indikovaných případech ukládá rodičům povinnost využít pomoc odborného poradenského zařízení pokud rodiče nezajistili dítěti odbornou pomoc, ačkoliv dítě takovou pomoc nezbytně potřebuje. Vydává v tomto směru správní rozhodnutí. Možnost uložit takovou povinnost vyšla z požadavků praxe, kdy docházelo k případům v nichž byly orgány sociálně právní ochrany bezmocné při sociální práci s rodiči, kteří nechtěli zajistit dítěti odbornou pomoc. Důvodem pro rozhodnutí o povinnosti navštívit takovéto zařízení mohou být např. neuspořádané vztahy mezi rodiči, hádky, uplácení dětí, jež dětem ubližují anebo nesprávná péče o ně.¹⁵

3.2 Opatření na ochranu dětí

Orgán péče o dítě podává za podmínek stanovených zvláštním právním předpisem¹⁶ návrh soudu:

- Na nařízení ústavní výchovy (pokud žádná jiná opatření učiněná orgánem sociálně právní ochrany dětí nevedla k nápravě výchovných poměrů, chování dítěte nebo se nepodařilo vyřešit životní situaci dítěte jinak, jde o krajní řešení) a na zrušení výchovných opatření učiněných soudem. Ústavní výchova trvá zpravidla do 18 let věku dítěte, ale může být soudním rozhodnutím prodloužena
- Na prodloužení nebo zrušení ústavní výchovy (ústavní výchovu lze prodloužit až o jeden rok po dosažení zletilosti, pokud je to v zájmu vývoje osobnosti dítěte, a to je zpravidla dokončení přípravy na budoucí povolání nebo v zájmu dokončení výchovného působení na dítě, návrh na prodloužení musí být podán včas, aby rozsudek o prodloužení ústavní výchovy nabyl právní moci ještě před zletilostí dítěte.

---

¹⁵ Novotná, V. Burdová, E. Brabenec, F.: Zákon o sociálně právní ochraně dětí, 2. vyd. Praha: Linde nakladatelství s.r.o. 2002, str. 35

¹⁶ §§ 44, 46 a § 68 odst. 1 a 3 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů

- Na vydání předběžného opatření,¹⁷ a to v případě, ocitlo-li se dítě bez jakékoliv péče nebo jsou-li jeho život nebo příznivý vývoj vážně ohroženy nebo narušeny. Návrh na vydání předběžného opatření podává příslušný obecní úřad obce s rozšířenou působností příslušný podle místa trvalého pobytu dítěte. Jestliže se dítě nezdržuje v místě trvalého pobytu, je místní příslušnost obecního úřadu obce s rozšířenou působností místem, kde se dítě zdržuje. Návrh soudu se podává dle zvláštního předpisu (srov. § 76a zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů), místně a věcně je příslušný okresní soud podle místa pobytu nezletilého dítěte. O návrhu na vydání předběžného opatření musí soud rozhodnout nejpozději do 24 hodin. Předběžné opatření podle § 76a trvá po dobu 1 měsíce od jeho vykonatelnosti, v případě, že důvody pro předběžné opatření i nadále trvají, soud předběžné opatření může prodlužovat po dobu 3 měsíců od jeho vykonatelnosti. Nebude-li soud všechny podklady pro rozhodnutí ve věci, může být trvání předběžného opatření prodlouženo, bylo-li před uplynutím této doby zahájeno řízení ve věci samé. Soud může předběžné opatření prodlužovat o 1 měsíc tak, aby celková doba trvání nepřesáhla 6 měsíců.

Pro tyto případy musí být v mimopracovní době k dispozici v tzv. „dosahu či pohotovosti“ pracovník sociálně právní ochrany, aby v případě potřeby mohl OSPOD podat soudu návrh na vydání předběžného opatření a v součinnosti se soudem bezodkladně vykonat předběžné opatření, pokud soud takovéto rozhodnutí vydá.

- Na omezení nebo zbavení rodičovské zodpovědnosti nebo pozastavení jejího výkonu (podává návrh na soud orgán péče o mládež pokud rodič nevykonává řádně povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti a vyžaduje-li to zájem dítěte, v případech, kdy rodič nevěnuje výchově dítěte potřebnou péči. Rovněž tehdy, jestliže se soud rozhodne, že rodiče nejsou oprávněni odepřít souhlas k vyšetřovacímu nebo léčebnému úkonu u nezletilého dítěte. Na zbavení

---

¹⁷ § 16 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, § 23 odst. 3,4 zákona č. 20/1996 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů

rodičovské odpovědnosti podává návrh, pokud rodiče zneužívají svých práv nebo zanedbávají své povinnosti závažným způsobem nebo se rodič vůči svému dítěti dopustil úmyslného trestného činu, případně ke spáchání trestného činu své dítě mladší 15 let použil.

3.3 Ústavní a ochranná výchova

Orgán péče o mládež po právní moci rozhodnutí soudu o nařízení ústavní výchovy sjedná dobu a místo přijetí dítěte do příslušného zařízení pro výkon ústavní výchovy, přitom vyzve rodiče nebo jiné fyzické osoby odpovědné za výchovu dítěte, aby dítě ve stanoveném termínu předali určenému zařízení, popřípadě s jejich souhlasem může zabezpečit umístění sám.

Sledování výkonu ústavní a ochranné výchovy

Orgán sociálně právní ochrany pro mládež:

- Sleduje¹⁸ dodržování práv dítěte ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy, v ústavech sociální péče a ve zvláštních dětských zdravotnických zařízeních a v obdobných ústavech. Sleduje zejména rozvoj duševních a tělesných schopností dětí, zda trvají důvody pro pobyt dítěte v ústavním zařízení, zjišťuje, jak se vyvíjejí vztahy mezi dětmi a jejich rodiči.
- Je povinen nejméně jednou za 3 měsíce navštívit dítě, kterému byla nařízena ústavní výchova nebo ochranná výchova
- Je oprávněn hovořit s dítětem bez přítomnosti dalších osob, zejména zaměstnanců ústavního zařízení a má právo nahlížet do dokumentace, kterou ústavní zařízení o dítěti vede.

Sledováním dětí v těchto zařízeních se v žádném případě nezasahuje do odborné péče, která se zde dítěti poskytuje. Smyslem tohoto opatření je získávání objektivních

---

¹⁸ §§ 28, 29 odst. 1,2 písm. a,b, odst. 3 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

informací důležitých pro přijetí dalších opatření ve prospěch dítěte a také ověření, že jsou respektována základní osobní práva dítěte.¹⁹

Ochranná výchova

Je druhem ochranného opatření, která jsou definována zákonem o soudnictví ve věcech mládeže, mají účel preventivní, mají též izolovat a resocializovat toho, kdo se společensky nebezpečného činu dopustil. Ukládá se v občansko-právním řízení všem osobám, jež spáchaly ve věku mezi dvanáctým a patnáctým rokem čin, jenž trestní zákon u právně odpovědných osob umožňuje stíhat výjimečným trestem. Ochranná výchova může být v občansko-právním řízení navržena i orgánem péče o mládež, a to dětem mladším patnácti let. V trestním řízení může být uložena jen mladistvím. Ochranná výchova se vykonává ve zvláštních zařízeních, v nichž je řádným pedagogickým vedením zabezpečena příprava chovance na jeho budoucí povolání. Soud může v průběhu ochranné výchovy mladistvého podmíněně umístit mimo výchovné zařízení, pokud lze očekávat, že se bude řádně chovat a pracovat. Pokud mladiství tato očekávání nesplní může soud rozhodnout o pokračování v ochranné výchově.

Podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže může soud pro mládež mladistvému uložit ochrannou výchovu při splnění základních podmínek (o výchovu mladistvého není náležitě postaráno, dosavadní výchova byla zanedbána, prostředí ve kterém mladiství žije, neposkytuje záruku náležité výchovy). K těmto třem základním podmínkám přistupuje ještě další, čtvrtá podmínka, a to v těch případech, kdy je ochranná výchova uložena buď při upuštění od uložení trestního opatření, anebo vedle trestního opatření. V obou těchto případech musí být mladiství uznán vinným. Čtvrtou podmínkou v těchto případech je tedy vyslovení viny.

Dohled

Obsahem a smyslem dohledu je pravidelné sledování podmínek, ve kterých dítě žije. Důvodem proč se stanoví dohled nad nezletilým je buď nevhodné chování rodičů

---

¹⁹ Matoušek, O. Kroftová, A.: Mládež a delikvence . 1. vyd. Praha: Portál 1998

nebo osob odpovědných za výchovu dítěte (např. navštěvují často pohostinství, nechávání dětí často bez dozoru, velmi špatná pověst rodičů nebo osob odpovědných za výchovu dítěte, záškoláctví, toulání, páchání drobných krádeží) a výchovné problémy dítěte. O stanovení dohledu rozhoduje zpravidla soud na návrh orgánu sociálně právní ochrany dětí. Pracovníci orgánu sociálně právní ochrany dětí jsou povinni rodinu pravidelně každých 6 měsíců navštívit a sledovat jak dítě prospívá, zda-li si plní povinnou školní docházku, zda si rodiče plní řádně svoji rodičovskou zodpovědnost apod.

3.4 Péče o děti vyžadující zvýšenou pozornost

Péče o tyto děti spočívá především v aplikaci metod sociální práce a sociálně preventivních výchovných aktivitách, které je třeba využívat jak při práci s rodiči, tak s těmito dětmi. Nezbytnou se zde jeví spolupráce s dalšími subjekty, které mají v působnosti péči o děti.²⁰

Obecní úřad obce s rozšířenou působností při péči o tyto děti:

- působí proti opakovaným poruchám v chování a jednání dětí se zvláštní pozorností věnovanou pachatelům trestné činnosti
- upozorňuje krajské úřady na potřebu napomáhat dětem, které ukončily školní docházku, při získávání možnosti pokračovat v další přípravě na povolání, zejména jde-li o děti propuštěné z ústavní výchovy, ochranné výchovy nebo výkonu trestu odnětí svobody
- spolupracuje s úřady práce při zprostředkování vhodného zaměstnání pro tyto děti
- usměrňuje péči o tyto děti podle programů péče o problémové skupiny dětí zpracovaných státními orgány, obcemi, pověřenými osobami a dalšími právníckými a fyzickými osobami
- pomáhá dětem překonat problémy, které mohou vést k negativním projevům chování

---

²⁰ Movotná, V. Burdová, E. Brabenec, F.: Zákon o sociálně právní ochraně dětí, 2. vyd. Praha: Linde nakladatelství s.r.o. 2002, str. 98

Smyslem těchto úkolů je přijímání takových opatření, aby nedocházelo k ohrožení a narušení dětí a pokud k tomu dojde, tak pracovat s rodinou, aby bylo možné předejít dalším negativním vlivům, důsledkům a učinit vhodnou nápravu. Důležitou úlohu v tomto hraje využití volného času, je nutné, aby se rozšiřovala nabídka volnočasových aktivit dětí, v různých formách jako jsou klubovny, sportoviště, poradenské centra. Účinné je zejména zřizování různých zájmových kroužků.

Kurátor pro mládež má oprávnění účastnit se řízení proti mladistvým, kteří spáchaly přestupky. Povinností správního orgánu je vyrozumět o nařízeném ústním jednání též orgán sociálně právní ochrany dětí, pokud je obviněným z přestupku mladiství. Zákon o přestupcích má stanovenou hranici pro odpovědnost za spáchání přestupku a ta činí patnáct let. Osoby mladistvé u přestupku nelze projednat v příkazním řízení a horní hranice pokuty se snižuje na polovinu. Mladistvému je možné uložit blokovou pokutu, ne však vyšší než 500,- Kč a dále zákaz činnosti nejdéle na dobu jednoho roku, pokud nebrání jeho přípravě na povolání. Podobně jako v trestním řízení má postavení procesního účastníka, a proto se může odvolat proti rozhodnutí, v jeho prospěch a také podat návrh na upuštění od výkonu zbytku zákazu činnosti.

Kurátor pro mládež je zejména orgánem prevence, orgánem ochrany dítěte, nikoli orgánem represe.

3.5 Dílčí závěr

V případech s mladistvými a nezletilými se po vstupu do Evropské unie postupně přechází k mírnějším a diferencovanějším a měkčím alternativám, než tomu bylo v dřívějších dobách zejména před a po roce 1989. Nemohu tedy souhlasit s názory, že tvrdší a represivnější zacházení s problémovou mládeží je pro naše úřady a soudy zaběhlým postupem jak je to slýcháváno od zahraničních expertů a v některých odborných publikacích. Opatření na ochranu dětí jsou opatření, která mají ochránit děti před škodlivými vlivy a někdy tato opatření a zásahy do rodiny musejí být činěna tím způsobem, že děti jsou z rodiny odebrány. V posledních letech byly naše soudy kritizovány Evropskou unií, že velmi pomalu řeší soudní spory ve věci nezletilých dětí. S tímto se potýkali i pracovníci orgánu sociálně právní ochrany dětí, protože u dítěte,

keré bylo umístěno do ústavního zařízení nebyla někdy více jak rok nařízena ústavní výchova rozhodnutím soudu. Takové dítě zůstávalo zbytečně dlouho v dětském domově a nemohlo být navrhnuo do náhradní rodinné péče. Největší problémy vznikaly především u malých dětí, které mají velkou šanci se dostat do vhodné náhradní rodiny a být novou rodinou milováni. V polovině roku 2006 došlo k novelizaci občanského soudního řádu, kde tato novela již zakotvuje, že pokud dítě bylo z rodiny odebráno na základě předběžného opatření, soud musí ve věci ústavní výchovy rozhodnout co nejdříve, zpravidla do 6 měsíců. Tato novela umožnila, aby soudy ve věcech výchovných opatření rozhodovaly velmi rychle a dítě tak mohlo vyrůstat pokud možno v nové rodině co nejdříve.

4. Kapitola

Spolupráce orgánu péče o mládež s ostatními orgány a institucemi

4.1 Spolupráce se školami

Na školách, ať už základních, středních, mateřských nebo zvláštních působí výchovný poradce nebo školní metodik prevence. Tito pracovníci se zabývají výchovnými problémy žáků, záškoláctvím, šikanováním, apod., přičemž jsou povinni v případech zjištění podezřelých skutečností vyplývajících například z toho, že dítě v tělesné výchově je z domu samá modřina (dítě je doma nadměrně trestáno) tuto skutečnost ohlásit jak orgánům činných v trestním řízení tak i orgánu sociálně právní ochrany dětí.

Záškoláctví – nepřítomnost nezletilého žáka základní a střední školy ve škole omlouvá, v souladu s platnými právními předpisy, zákonný zástupce žáka.

Základní a střední škola může požadovat, pokud to považuje za nezbytné, doložení nepřítomnosti žáka z důvodu nemoci ošetřujícím lékařem žáka, a to pouze jako součást omluvenky vystavené zákonným zástupcem, pouze v případě, že nepřítomnost žáka ve škole přesáhne tři dny školního vyučování.

Školy jsou povinny oznamovat orgánu sociálně právní ochrany dětí skutečnosti nasvědčující tomu, že se jedná o děti, které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku a jejichž rodiče neplní povinnosti vyplývající z rodičovské zodpovědnosti, nebo tato práva nevykonávají či jich zneužívají. Při počtu neomluvených vyučovacích hodin nad 10, svolává ředitel školy výchovnou školní komisi, která se účastní sám ředitel školy, zákonný zástupce, třídní učitel, výchovný poradce, zástupce orgánu sociálně právní ochrany dětí a školní metodik prevence. O průběhu a závěrech jednání školní výchovné komise se provede zápis, které zúčastněné osoby podepíší.

Podle zákona 482/1991 Sb., o sociální potřebnosti, ve znění pozdějších předpisů, jsou rodičům, jejichž děti mají neomluvenou absenci ve škole a tato dosahuje více jak 10 hodin, odejímány opakované sociální dávky, které jsou jim vyplácené do výše sociální potřebnosti. V kalendářním měsíci, kdy dosáhne počet neomluvené nepřítomnosti čísla 11 a více, není plněna podmínka sociální potřebnosti a dávka nenáleží. Pokud toto opatření má pozitivní dopad výchovného působení rodiče na dítě po odejmutí sociální dávky a v dalším kalendářním měsíci nedošlo k neomluvené nepřítomnosti dítěte ve škole, rodič znovu splňuje podmínky sociální potřebnosti a dávka je mu vyplacena. Pokud však v některém z dalších měsíců školního pololetí, navazujících na měsíc bez neomluvené nepřítomnosti, bude dítě mít opět alespoň jednu další hodinu neomluvené nepřítomnosti, není znovu pro rodiče splněna podmínka sociální potřebnosti a dávka se tento měsíc nebude opět náležet²¹

V případě, že neomluvená absence přesáhne 25 hodin, ředitel školy zašle bezodkladně oznámení o pokračujícím záškoláctví s náležitou dokumentací (zápis z pohovoru s rodiči, zápis z jednání školní výchovné komise) příslušnému orgánu sociálně právní ochrany dětí.

4.2 Spolupráce se zdravotnickými zařízeními

Zákon o sociálně právní ochraně dětí ukládá povinnost zdravotnických pracovníků, předávat orgánu sociálně právní ochrany dětí zprávy, které se netýkají přímo zdravotního stavu dítěte, ale jedná se o skutečnosti, které nasvědčují např. tomu, že dítě bylo týrané nebo zneužívané. Rovněž tak má povinnost ohlásit skutečnosti, kdy se domnívá, že péče rodičů je nedostačující, kdy může být ohrožen zdárný vývoj dítěte (např. dítě má po těle podlitiny, je zanedbávané, apod.). Podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, jsou povinna zdravotnická zařízení bezplatně sdělit orgánu vykonávající sociálně právní ochranu dětí skutečnosti, že dítě je ze strany rodičů týrané, zneužívané a zanedbávané. V tomto případě je mlčenlivost zdravotního zařízení prolomena a zdravotní zařízení se jí nemohou dovolávat.

---

²¹ MPSV, Komentář 3/2003 k zákonu č. 482/1991 Sb., o sociální potřebnosti, ve znění pozdějších předpisů

4.3 Spolupráce s probační a mediační službou

Probační a mediační služba postupuje je-li to účelné, v součinnosti s orgány sociálního zabezpečení, školami a školskými zařízeními, zdravotnickými zařízeními, s registrovanými církevními a náboženskými společnostmi, zájmovými sdruženími občanů, nadacemi a dalšími institucemi sledujícími humanitární cíle a v případě potřeby tuto součinnost koordinuje z hlediska využití probace a mediace v trestním řízení. Při výkonu své působnosti úzce spolupracuje s orgány, kterým přísluší podle zvláštního zákona výkon sociálně právní ochrany dětí a poskytování sociální péče občanům společensky nepřizpůsobeným.²²

4.4 Systém včasné intervence

Základním posláním systému včasné intervence, dále jen SVS je rychlá, adekvátní a efektivní reakce všech institucí, do jejichž působnosti spadá péče o rizikové a ohrožené děti, která směřuje k nápravě nežádoucího stavu – delikventního jednání dítěte, ohrožení dítěte apod.

Primární cíl SVI

Odklon dítěte od kriminální kariéry prostřednictvím:

- efektivní a rychlé práce s dítětem a jeho rodinou,
- včasné pomoci dětem opakovaně se dostávajícím do sítě orgánů sociálně právní ochrany dětí nebo činných v trestním řízení a jejich rodinám,
- určení adekvátního postupu , který odpovídá potřebám dítěte a nevede ke stigmatizaci a etiketizaci,
- sanace rodiny (dítě zůstává v rodině, prvním cílem pomoci je stabilizovat rodinu se všemi jejími členy, neodebírat dítě, zasáhnout včas a přiměřenými prostředky),
- péče o děti dopouštějící se útěků ze zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy,

---

²² § 5 zákona č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě, v platném znění

- ochrany ohrožených dětí a podpory rodin (osob odpovědných za výchovu dětí)

Sekundární cíl SVI

Zkvalitňování systému péče o rizikové a ohrožené děti v lokalitě, včetně realizace příslušných preventivních opatření prostřednictvím:

- koordinované spolupráce mezi institucemi a specialisty (Policie ČR, soudy, státní zastupitelství, kurátoři pro mládež, probační úředníci),
- vytváření sociálně nápravných plánů, jejich průběžné kontroly a vyhodnocování orgány sociálně právní ochrany dětí
- zvyšování odbornosti pracovníků zapojených institucí
- centralizace a vyhodnocování informací o rizikových a ohrožených dětech a péči o ně (včetně přijatých opatření), a další

Jednou ze zásad práce SVI je postup podle individuálně Sociálně nápravného plánu (zpracovávají orgány sociálně právní ochrany dětí – smyslem není jeho písemná podoba, ale praktická realizace) není zcela založen na dobrovolnosti – má donucovací charakter. Dítě získá díky jeho úspěšnému absolvování profit, tím je motivováno; v případě odmítnutí programu následuje pro ně méně výhodná varianta postupu.

Metodika SVI čerpá z poznatků získaných z pilotního ověření projektu, který byl v minulých letech odzkoušen pod názvem Centrum včasné intervence v Ostravě. SVI je v metodicky zpracovávané podobě prověřován od počátku roku 2005 ve Svitavách.

Příklad z dosavadní realizace projektu ve Svitavách:

Do systému SVI (v rozmezí jednoho týdne) byly přijaty tyto informace:

hlášení školy - u žákyně 6. třídy horší známka vyvolává pláč a obavu z reakce matky (matka bude smutná)

hlášení městské policie – stejná dívka vylezla na komín kotelny v blízkosti svého bydliště

oznámení občana z domu, kde rodiny dívky bydlí, o tom, že bývá slyšet hádky rodičů a pláč dítěte

Přijaté informace byly vyhodnoceny pracovníci orgánu sociálně právní ochrany dětí a uplatněn následující postup:

- návštěva pracovníků orgánu sociálně právní ochrany v rodině- zjištěná situace: matka dlouhodobě bez práce, zdravotní problémy matky (s následnou psychickou nevyrovnaností), nedostatek financí, neplacení nájmu, matka připouští neshody s otcem, které dcera těžce snáší, a vysoké nároky na školní výsledky dítěte.
- Dohoda, sociálně nápravný plán – následná pomoc ze strany orgánů sociálně právní ochrany dětí: podání žádosti o dávku sociální péče, dojednání splátkového kalendáře (dluhy na nájmu), předání kontaktu na psychologa, schůzka ve škole, zajištění letního tábora pro dceru,...

4.5 Dílčí závěr

Je možné konstatovat, že v posledních letech dochází mezi jednotlivými institucemi k stále větší a lepší spolupráci, kdy lze možné problémy v rodině řešit ještě včas, kdy ještě se dá situace v rodině řešit, aniž by docházelo k těm nejhorším opatřením, kterým je např. odebrání dítěte z rodiny. Školská zařízení převážně problémy v rodině zachytí velmi brzy, kdy problémy dětí souvisí většinou s jejich školním prospěchem a změnou v chování. V tomto případě je spolupráce velmi důležitá, protože pokud na problémy v rodině neupozorní žádný ze sousedů nebo z rodiny, není možné problémy žádným způsobem řešit, případně eliminovat. Stejně tak důležitá je i spolupráce se zdravotnickým zařízením.

Případová studie

Tuto spolupráci bych chtěl demonstrovat na *kasuistice* 13-leté dívky z působnosti našeho oddělení policie.

Žákyně 6. třídy, kterou budu v kasuistice oslovovat Jitka, přestoupila v roce 2005 ze základní školy, kterou navštěvovala v místě svého bydliště na základní školu,

---

²³ MV Policista, Listopad 2005 – příloha

na kterou dojížděla do města. Výchovná poradkyně si všimla, že se Jitka straní kolektivitu, je zakřiknutá, chodí podél stěn a takřkajíc se schovává v tmavých místech třídy, přičemž však má nadprůměrné výsledky v učení. Pro třídu vypracovala účelově dotazník, kde se zaměřila na tuto dívku. Po dotazníku si ji pozvala do kabinetu a zde se ji dívka svěřila, že ji doma matka týrá a ponižuje.

Tyto zjištěné skutečnosti třídní učitelka telefonicky nahlásila jak orgánu sociálně právní ochrany dětí, neziskové organizaci Klokánek, kam se již dívka v minulosti anonymně obrátila o radu, tak i místnímu oddělení policie ČR. Tentýž den s Jitkou v budově základní školy provedl pohovor psycholog z Klokánku a vzhledem k jejímu věku se s ní dohodl, aby zvážila všechny skutečnosti a do druhého dne se rozhodla zda chce z domu odejít. Nabídl ji možnost ubytování na přechodnou dobu v jejich zařízení. Jitka tuto nabídku následující den využila.

Orgán sociálně právní ochrany dětí provedl ještě téhož dne šetření v místě bydliště Jitky. Šetřením OSPOD zjistil, že Jitka pochází z prvního manželství matky. Rodina má v obci špatnou pověst a k dceři se chová jinak, než k Jitčiným mladším sourozencům, kteří se narodily z druhého manželství matky. Do obce se rodina přistěhovala před pěti lety. Jitka měla doma přísný režim, nesměla se stýkat se svými vrstevníky a za matku roznášela po večerech letáky a prospekty. Bylo zjištěno, že jí matka zakázala Jitce navštěvovat knihovnu, tyto informace byly ověřeny i u pracovnice knihovny, která sdělila, že údajně již před několika lety sama zaslala na tehdejší Okresní úřad anonymní dopis, ve kterém upozorňovala na týrání dívky (dopis se nikdy nenašel). Druhý den byla Jitka ze školy za spolupráce policie odvezena k vyšetření k dětské lékařce a poté odvezena do Klokánku. OSPOD podal podle § 76 písm. a) o.s.ř. k soudu návrh na vydání předběžného opatření. Policie ve spolupráci s pracovníky OSPOD provedla šetření v Jitčině bývalé škole, dále na obecním úřadě a mezi příbuznými, bylo zjištěno dostatek důkazů, proto to, aby mohlo být zahájeno trestní stíhání Jitčiny matky.. V odpoledních hodinách byla matka zadržena a bylo jí sděleno obvinění ve věci týrání svěřena osoby. Matka se k činu doznala. V průběhu dalších 24 hodin byla na základě předběžného opatření soudu Jitka svěřena do péče babičky, ke které měla silnou citovou vazbu.

Bohužel se prokázalo, že spolupráce mezi organizacemi selhala. O podezření z týrání měli informace na předešlé základní škole. S matkou Jitky byl ve škole proveden dvakrát pohovor ohledně modřin na jejím těle. O pohovorech byl proveden zápis, škola však již dále nikoho neinformovala, neboť se třídní učitelka domnívala, že o týrání nešlo. Matka přestala dceru týrat fyzicky, aby na jejím těle nebyly modřiny a týrala ji pouze psychicky.

5. kapitola

Spolupráce Policie České republiky s orgány sociálně právní ochrany dětí

5.1 Spolupráce před a po účinnosti zákona č. 359/1999 Sb.

Jak již bylo uvedeno před vstupem do Evropské unie prošel náš právní řád úpravami tak, aby byl v souladu s právními předpisy Evropské unie, a to i ve vztahu spolupráce mezi Policií České republiky a orgány péče o mládež.

Ještě však před přijetím zákona č. 359/1999 Sb., účinného od 1.4. 2000 bylo zřejmé, že není ucelená koncepce spolupráce mezi orgány PČR a orgány péče o mládež, což se projevovalo i v páchání trestné činnosti mládeže a zjištěných trestných činech na mládeži.

Stav platný před účinností nového zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí je proto možno charakterizovat tak, že činnost státních orgánů směřující k ochraně dětí v tradičně vymezených situacích upravoval zákon o rodině a z hlediska kompetenčního předpisy o sociálním zabezpečení. Tento stav bylo nutno hodnotit jako neuspokojivý, neboť neodpovídal potřebám dětí a potřebné úrovni jejich ochrany v rozvíjející se občanské společnosti.²⁴

Toto se projevovalo i v preventivní práci těchto orgánů a mělo negativní vliv na závadovou činnost mládeže.

V roce 1999 na okrese Vyškov bylo 131 mladistvými a nezletilými spácháno celkem 89 trestných činů a v roce 2000 do bylo 97 trestných činů, které spáchalo celkem 160 mladistvých a nezletilých.

---

²⁴ Novotná, V. Burdova, E. Brabenec F.: Zákon o sociálně právní ochraně dětí, Praha: Linde s.r.o. 2000, str. 14

Naopak bylo v každém roce objasněno jen 15 trestných činů spáchaných na dětech a mládeži.

TČ spáchaná mládeží v roce 2002 Vyškov

TČ	celkem	děti	mládež
násilná + loupež	3	2	2
krádež prostá + MV	6	2	5
krádeže vloupáním	16	3	13
drogy			
mravnost			
sprejerství + 257	2	1	1
ostatní + požár	2	4	
celkem	29	12	21

TČ spáchaná mládeží v roce 2002 mimo obec Vyškov

TČ	celkem	děti	mládež
násilná + loupež	5		3
krádež prostá + MV	7		12
krádeže vloupáním	12	4	13
drogy			
mravnost			
sprejerství + 257	1	1	1
ostatní + požár	1		1
celkem	26	5	30

okres celkem 2002	55	17	51
-------------------	----	----	----

TČ spáchaná mládeží v roce 2003 Vyškov

TČ	celkem	děti	mládež
násilná + loupež	4	2	4
krádež prostá + MV	5	1	6
krádeže vloupáním	5	2	5
drogy			
mravnost			
sprejerství + 257	4	1	1
ostatní			
celkem	18	6	16

TČ spáchaná mládeží v roce 2003 mimo obec Vyškov

TČ	celkem	děti	mládež
násilná + loupež	2		4
krádež prostá + MV	8	2	5
krádeže vloupáním	16	4	17
drogy	1		1
mravnost			
sprejerství + 257	16		3
ostatní	3	2	2
celkem	46	8	32

okres celkem 2003	64	14	48
-------------------	----	----	----

Na výše uvedeném srovnání je vidět, že před vstupem do Evropské unie se trestná činnost dětí a mládeže pohybovala kolem šedesáti skutků na okrese Vyškov, přičemž je to značný pokles po účinnosti zákona č. 359/1999 Sb. od 1.4.2000, kdy počet skutků spáchaných dětmi a mládeží se pohyboval pod hranicí 100 skutků za rok, jak výše uvedeno. Pokles trestné činnosti lze přisuzovat i tomu, že na základních a středních školách již několik let pracují výchovní poradci, kteří pracují s mládeží, zajišťují různé besedy s psychology, policií, případně i advokáty v rámci dne prevence kriminality mládeže.

Bylo to dáno i tehdejšími obdobími, která byla značně ovlivněna nespoluprací nejen orgánů činných v trestním řízení a orgánů péče o mládež. Nefungovala mediace a probace. Nebyla dostatečná kvalifikovanost policistů na nejnižších stupních pro práci s mládeží. Nefungovaly soudy pro mládež a nezletilé.

Dále nebyla reforma veřejné správy, tehdejší oddělení péče o mládež sídlila jen v okresních městech a přítomnost u výslechů byla spíše jen výjimkou, těchto výslechů se většinou účastnili učitelé škol.

V případě zjištění nezletilého pachatele trestné činnosti si policista do spisového materiálu vyžadoval zprávy ze škol a z obcí sám. Oddělení péče o mládež mu zaslalo stručnou zprávu o poměrech v rodině. Součástí spisového materiálu byl i tzv. pohovor s rodiči, který prováděl policista sám, ač k tomu nebyl vyškolen a o tomto pohovoru provedl stručný záznam do spisového materiálu.

Nezkoumala se duševní vyspělost dítěte a na oddělení péče o mládež se zaslalo pouze usnesení o odložení věci a výslech podezřelého. Tím veškerá komunikace mezi těmito institucemi končila.

Přijetím zákona č. 359/1999 Sb., účinným od 1.4.2000 a reformou veřejné správy se mnohé změnilo. Především policisté na malých obvodních oddělení vešly ve styk s orgány sociálně právní ochrany dětí, kteří již sídlily na obcích s rozšířenou působností. Pracovníci těchto orgánů prováděly veškerá šetření k osobě pachatele mladistvého a nezletilého, zasílaly plnohodnotné komplexní zprávy, účastnily se výslechů a ještě na místě se zákonnými zástupci mnohdy řešily situaci a mohly účinně provádět preventivní opatření k odstranění závadového jednání těchto pachatelů, což mělo a má pozitivní vliv na další vývoj mladistvého.

Rovněž i počet objasněných skutků spáchaných na dětech a mládeži na okrese Vyškov stoupl, přičemž v roce 2001 bylo objasněno již 20 skutků, a v roce 2002 28 skutků, pokles znamenal rok 2003, kdy bylo objasněno „jen“ 19 skutků.

5.2 Spolupráce před vstupem do EU a po vstupu

Ještě v roce 2003 těsně před vstupem ČR do EU byl schválen zákon č. **218/2003** o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, účinný od 1.1.2004, dle mého názoru jeden ze stěžejních zákonů mající vliv nejen na další spolupráci mezi orgány policie ČR a orgány sociálně právní ochrany dětí, ale který mění i pohled na dítě a mladistvého a jejich zvláštní ochranu zaručenou u LPS, čl. 32 odst.1.

V oblasti trestního práva se tato zvláštní ochrana projevuje v tom, že trestní odpovědnost mladistvých a jejich sankcionování jsou koncipovány odlišným způsobem od obecné úpravy. Podle zákona lze mladistvému uložit výchovná opatření,²⁵ dohled probačního úředníka, probační program, výchovné povinnosti, výchovná omezení a napomenutí s výstrahou. Výchovná opatření usměrňují způsob života mladistvého,

---

²⁵ § 15 odst.2 zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů

a tím podporují a zajišťují jeho výchovu. Tento zákon ještě více prohloubil spolupráci Policie ČR s orgány sociálně právní ochrany dětí, tato spolupráce je v § 3 odst. 4 uvedena jako zásada tohoto zákona, zejména aby působila k předcházení dalším protiprávním činům. Další spolupráci upravuje i např. § 40, přičemž spolupráce je zaměřena na posílení výchovného působení řízení ve věcech mladistvých. Tato spolupráce je zaměřena nejen na orgán sociálně právní ochrany dětí, ale i na zájmová sdružení občanů a osoby realizující probační programy.

Orgány péče o mládež rovněž připravují pro policii ČR zprávy o osobních, rodinných a sociálních poměrech a aktuální životní situaci mladistvého, kdy tato zpráva je významným důkazním prostředkem k poznání osoby obviněného.

Na dalším srovnání lze mít za to, že i tento zákon a možnosti spolupráce orgánů policie ČR s orgány péče o mládež příznivě přispěl k dalšímu poklesu trestné činnosti mladistvých a nezletilých na okrese Vyškov.

TČ spáchaná mládeží v roce 2004 Vyškov

TČ	celkem	děti	mládež
násilná + loupež			
krádež prostá + MV	5		8
krádeže vloupáním	2		1
drogy			
mravnost			
sprejerství + 257	2		6
ostatní	1	2	
celkem	10	2	14

TČ spáchaná mládeží v roce 2004 mimo obec Vyškov

TČ	celkem	děti	mládež
násilná + loupež			
krádež prostá + MV	14		6
krádeže vloupáním	2		2
drogy			
mravnost			
sprejerství + 257	1		1
ostatní + požár	4	4	4
celkem	21	4	13

okres celkem 2004	31	6	27
-------------------	----	---	----

TČ spáchaná mládeží v roce 2005 Vyškov

TČ	celkem	děti	mládež
násilná + loupež	1	1	3
krádež prostá + MV	9		8
krádeže vloupáním	1		2
drogy			
mravnost			
sprejerství + 257	5		9
ostatní			
celkem	16	1	22

TČ spáchaná mládeží v roce 2005 mimo obec Vyškov

TČ	celkem	děti	mládež
násilná + loupež	3		3
krádež prostá + MV	10	1	13
krádeže vloupáním	7	1	8
drogy			
mravnost			
sprejerství + 257	4		4
ostatní + požár	4	3	4
celkem	28	5	32

okres celkem 2005	44	6	54
-------------------	----	---	----

TČ spáchaná mládeží v roce 2006 Vyškov

TČ	celkem	děti	mládež
násilná + loupež	1	1	
krádež prostá + MV	8	2	7
krádeže vloupáním	2		2
drogy			
mravnost			
sprejerství + 257	9		7
ostatní			
celkem	20	3	16

TČ spáchaná mládeží v roce 2006 mimo obec Vyškov

TČ	celkem	děti	mládež
násilná + loupež	1		1
krádež prostá + MV	3	1	3
krádeže vloupáním	3		5
drogy			
mravnost	1	2	1
sprejerství + 257			
ostatní	2		8
celkem	10	3	18

okres celkem 2006	30	6	34
-------------------	----	---	----

Počet spáchaných trestných činů na mladistvých a dětech

r. 2004	30 skutků
r. 2005	30 skutků
r. 2006	33 skutků

Porovnáním na okrese Vyškov byl zjištěn značný pokles trestné činnosti mládeže po vstupu do Evropské unie, a to až na 30 skutků v roce 2006. Na tomto se především podílela preventivní činnost všech orgánů, které působí na mládež, jakož i platná nová právní úprava, která více chrání práva mladistvých a nezletilých dětí. Rovněž se zvýšilo právní vědomí mladistvých, kteří dobře znají svá práva, proto odhalování jejich kriminálních skutků bývá složitější a rodiče je v některých případech k trestné činnosti navádějí, případně jejich trestnou činnost kryjí. Dále jsem zjistil, že po vstupu do Evropské unie na okrese Vyškov došlo ke srovnání spáchaní mezi trestnými činy mládeže a trestnými činy spáchanými na mládeži.

V roce 2006 pak počet trestných činů spáchaných na mládeži převýšil počet trestných činů spáchaných mládeží. Z vlastní zkušenosti vím, že jsou ve větší míře dodržována a uplatňována práva mládeže a každé jejich porušení je řádně sledováno a jsou přijímána adekvátní opatření k tomu, aby k dalšímu porušování práv dětí nedocházelo.

5.3 Selhání spolupráce mezi orgány péče o mládež a možné následky

Především při prevenci a eliminování závadové činnosti mládeže, ale i páchání protiprávní činnosti na mládeži je nezbytná spolupráce všech orgánů, které se podílejí na práci s mládeží. Hlavní tíha však zůstává na orgánech sociálně-právní ochrany dětí, se kterými spolupracují, jak již bylo výše uvedeno nejen orgány činné v trestním řízení, ale i zdravotnická zařízení (bez kterých se neobejdou různá vyšetření u odborných lékařů nebo u psychologů), školská zařízení, ale i nestátní organizace, které sociálně právní ochranu dětí vykonávají na základě pověření Krajského úřadu.

V případě špatné spolupráce mezi institucemi, které se mládeží ve své činnosti zabývají, nebo špatným výkladem některých zákonů, neinformovaností, nedostatečným vzděláním odpovědných a pověřených pracovníků může dojít k mylným rozhodnutím a závěrům, která pak v samém důsledku dítěti spíše ublíží, než aby mu pomohlo.

Z Á V Ě R

Zpracováním této bakalářské práce jsem nemohl postihnout celou problematiku orgánů péče o mládež a právní legislativu, kterou se orgány péče o mládež řídí po vstupu ČR do Evropské unie. Snažil jsem se alespoň o částečné přiblížení jejich důležité práce, která se zabývá ochranou práv dětí. Rozborem odborné literatury jsem poukázal na provázanost zákonů jak na národní, tak i mezinárodní úrovni, přičemž se potvrdilo to, že současná právní úprava je především založena na spolupráci všech orgánů podílejících se na péči o mládež a jejich selhání vede k porušování práv dětí a mládeže.

V práci jsem se dále zabýval kriminalitou dětí a mládeže na okrese Vyškov. Zpracováním statistických údajů bylo zjištěno, že od doby účinnosti zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, a novelizací zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů došlo k poklesu trestné činnosti páchaných jak nezletilými dětmi, tak i mladistvými a potvrdil se vliv těchto a dalších zákonů na důraznější ochraně práv dětí a mládeže. Důležitou úlohu v předcházení trestné činnosti sehrává preventivní a poradenská činnost, na které se podílejí zejména pracovníci OSPOD. Spočívá především v různých pořádaných volnočasových aktivitách, v preventivních kontrolách diskoték a pohostinství. Rovněž odborná znalost pracovníků zabývajících se péčí o mládež je na podstatně vyšší úrovni, než v době před vstupem do Evropské unie. Ve všech těchto oblastech je však potřeba pokračovat, neboť je a bude stále co zlepšovat, vždyť jde o budoucnost celé naší společnosti.

Na případových kasuistikách z vlastní praxe jsem rovněž upozornil na důležitost spolupráce všech orgánů péče o mládež, se zdravotnickými zařízeními, soudy, policií i neziskovými organizacemi a důležitost opodstatnění mezinárodně právní ochrany dětí.

Také jsem poukázal na důležitost vývoje zákonných norem ve vztahu k mládeži, neboť rozvoj mládeže je úzce spojen i s rozvojem společnosti, s rozvojem vědy a techniky, které ovlivňují všestranný rozvoj mládeže a nereagování v tomto ohledu by mohlo mít v budoucnu nepříznivé důsledky.

Na druhou stranu i přemíra ochrany práv dětí a mládeže by mohly mít negativní vliv vedoucí k oslabování rodiny a jejich výchovných funkcí. Některá práva dětí při nesprávném výkladu a pochopení by dle mého názoru mohla být zneužita.

Za velmi přínosné a důležité považuji vznik zákona č. 359/1999 Sb., v platném znění a zákona č. 218/2003 Sb. v platném znění, které jasně upravují spolupráci orgánů péče o mládež. Ovšem nemohu si odpustit i některé dle mého názoru diskutabilní skutečnosti např. u zákona č. 218/2003 Sb., v platném znění, mě nemohou nechat chladným některá práva mladistvých, kterými tento zákon nešetří, ale částečně zapomíná na poškozené. Účelem zákona mělo být urychlit řízení, nemyslím si však, že se tak děje v případech, kdy místní příslušnost prověřování se určuje podle místa pobytu mladistvého, přičemž skutek se stal na jiném místě, zejména pokud jsou pachatelé mladiství na útěku z ústavů. Rovněž i ochrana osobních údajů je u závažných případů dle mého názoru sporná, toto právo se může stát i překážkou při nápravě škod.

Díky této práci jsem se také seznámil s prací Úřadu pro mezinárodně právní ochranu dětí a jsem přesvědčen, že pracovníci tohoto úřadu ve prospěch dětí dělají mnoho dobrého a kdyby rodiče „unesených“ dětí více myslely na své děti nemusely by být případy typu Sarah Barao. Srovnáním případů jsem dospěl k závěru, že soudy rozhodují a řídí se dle mezinárodním norem, avšak vykonatelnost se mnohdy protahuje, což na výchovu a rozvoj dětí nemá pozitivní vliv.

V průběhu této práce jsem získal hlubší vědomosti a snad i jiný pohled na práci všech orgánů péče o mládež a nabyl přesvědčení o důležitosti jejich spolupráce a provázanosti. Doufám, že má práce bude obohacím na cestě poznávání tohoto tématu.

RESUMÉ

Bakalářská práce na téma „Orgány péče o mládež a právní základ jejich činnosti po vstupu do EU“ umožňuje nahlédnout do specifik práce těchto orgánů, a to nejen po vstupu do Evropské unie, ale i srovnání před tímto vstupem.

V první kapitole jsem se snažil obecně charakterizovat některé pojmy patřící k orgánům péče o mládež a současně uvést jejich klientelu, a to zejména kurátora pro mládež.

Ve druhé kapitole jsou obsaženy některé současné základní právní normy, které jsou pro činnost orgánů pro mládež důležité, současně jsem uvedl i stručně obsah činnosti orgánů sociálně právní ochrany mládeže, jejich pracovní náplň, a to i ve vztahu k mezinárodnímu právu.

Ve třetí části jsem blíže některé činnosti orgánů péče o mládež specifikoval, přičemž na první místo jsem uvedl preventivní a poradenskou činnost jako předchůdce důležitosti oproti těm opatřením, které mají již následek nápravu selhání ve výchově.

Čtvrtá kapitola je věnována spolupráci mezi orgány péči o mládež a s dalšími organizacemi, které mají za úkol spolupracovat s těmito orgány. Důležitost této spolupráce a snahu o co největší koordinaci, která by ústila k ochraně mládeže a předcházení a nápravě negativních jevů a příznaků.

Pátou a poslední kapitolu jsem věnoval především spolupráci mezi Policií ČR a orgány sociálně právní ochrany dětí, a to v jejím vývoji od doby před vznikem zákona o sociálně právní ochraně dětí do současnosti, do doby zpracování právního základu po vstupu do EU a porovnání tohoto rozvoje ve vlivu na kriminalitu mládeže na okrese mé působnosti, ale i porovnání ochrany práv dětí, které se projevuje zvyšujícím se počtem objasněných skutků spáchaných na mládeži. Rovněž jsem chtěl upozornit na možné následky selhání spolupráce orgánů péče o mládež a co může v takovém případě hrozit.

ANOTACE

Bakalářská práce na téma „Orgány péče o mládež a právní základ jejich činnosti po vstupu do EU“ se zabývá sociálně-právní ochranou dětí a orgány v ČR, které tuto činnost vykonávají po vstupu do Evropské unie, jejich kompetence a vzájemnou spolupráci. Analyzuje činnost některých orgánů před a po účinnosti zákonů souvisejících se vstupem do EU.

ANNOTATION

First Degree (Bachelor's) essay on „Authorities for the Care of Youth and the Legal Base of Their Activities after the Admission to the European Union“ deal with the social and legal protection of children and with the authorities in the Czech Republic, with the carrying out of these activities after the admission to the European Union, with their jurisdiction and mutual co-operation. It analyzes the activity of some authorities before and after the effectiveness of laws related to the EU admission.

KLÍČOVÁ SLOVA

Mládež, nezletilé dítě, právo, spolupráce, orgán sociálně-právní ochrany dětí, Evropská unie.

KEY WORDS

Youth, Minor children/Children under full age, law, co-operation, authority for social and legal protection of children, European Union

LITERATURA A PRAMENY

1. MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A.: *Mládež a delikvence*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998, 328 s., ISBN 80-7178-226-2
2. MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 1 vyd. Praha: Portál, 2003, ISBN 80-7178-549-0
3. KOUDELKOVÁ, A. *Psychologické otázky delikvence*, Victoria publishing, 1995, 107 s., ISBN 80-7178-022-6
4. ARCHEROVÁ, C. *Dítě v náhradní rodině*. 1. vyd. Praha:Portál, 2001, 119 s., 80-7178-578-4
5. JELÍNEK, J., MELICHAROVÁ, D., *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s poznámkami a judikaturou*, 1. vyd. Praha: Linde, 2004, 144 s., ISBN 80-7201-493-5
6. HOLUB, M., NOVÁ, H., HYKLOVÁ, J., *Zákon o rodině, komentář a předpisy související*, 7. vyd. Praha: Linde, 2005, 748 s., ISBN 80-7201-517-6
7. Sdělení č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte
8. Usnesení ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů
9. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
10. Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů
11. Zákon č. 109/2002 Sb., o ústavní výchově ve znění pozdějších předpisů
12. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
13. Zákon č. 20/1996 Sb., o péči a zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů
14. Nařízení Rady ES č. 2201/2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení ES č. 1347/2000
15. Sdělení č. 34/1998 Sb., Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí
16. Sdělení č. 43/2000 Sb.m.s., Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení

17. Sdělení č. 132/2000 Sb. m.s., Evropská úmluva o osvojení dětí
18. Komentář č. 3/2003 k zákonu č. 482/1991 Sb., o sociální potřebnosti, ve znění pozdějších předpisů
19. www.umpod.cz
20. www.epravo.cz